

Петрук Олена Митрофанівна
к. пед.н, доцент кафедри педагогіки,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім.
акад. С. Дем'янчука»

Сойко Інна Миколаївна
к. пед. н., доцент кафедри
початкової та дошкільної освіти,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім.
акад. С. Дем'янчука»

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ТА КУЛЬТУРИ МОВЛЕННЯ ВЧИТЕЛЯ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Нові цілі української школи потребують модернізації змісту освіти. Зміст початкової і середньої освіти має задовольняти освітні потреби кожної дитини відповідно до її інтересів і здібностей. Сучасні процеси реформування системи шкільної освіти торкаються таких її складників — методів, форм і засобів. Освітній процес у Новій українській школі ґрунтується на запровадженні компетентісно-орієнтованих методик і технологій навчання й оцінювання його результатів, варіативності форм і методів, створенні інформаційно-освітнього середовища, зокрема з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, яке враховує вікові і пізнавальні особливості дітей та їхні здібності, інтереси й освітні потреби.

Це передбачено в програмі, яка має потенціал для формування у здобувачів таких ключових компетентностей:

1) вільне володіння державною мовою, що передбачає уміння усно і письмово висловлювати свої думки, почуття, чітко та аргументовано пояснювати факти, а також любов до читання, відчуття краси слова, усвідомлення ролі мови для ефективного спілкування та культурного самовираження, готовність вживати українську мову як рідну в різних життєвих ситуаціях;

2) здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами, що передбачає активне використання рідної мови в різних комунікативних ситуаціях, зокрема в побуті, освітньому процесі, культурному житті громади, можливість розуміти прості висловлювання іноземною мовою, спілкуватися нею у відповідних ситуаціях, оволодіння навичками міжкультурного спілкування [1, с. 92].

Основне знаряддя праці вчителя – це мова. Сьогодення висуває нові вимоги до фахової підготовки спеціалістів усіх рівнів, що й передбачає формування професійної компетенції як обов'язкової передумови успішної реалізації особистості в сучасному світі. Одним із важливих напрямів

удосконалення навчання є формування мовленнєвих умінь та навичок студентів, майбутніх фахівців, що є досить актуальним у сучасних умовах.

Проблеми професійної підготовки вчителів початкової школи розглядаються у працях учених Ш. Амонашвілі, Н. Бібік, В. Бондаря, І. Зязюна, О. Савченко, Л. Хомич, І. Шапошнікової та ін. Мовленнєві вміння вчителя як об'єктивна ознака його готовності до професійної діяльності вивчалися в дослідженнях Ш. Амонашвілі, Н. Головань, О. Горської, О. Іванової, В. Каліш, В. Усатого та ін. Проте питання підготовки студентів до формування мовної компетентності майбутніх учителів особистості молодшого школяра ще потребує додаткової уваги.

Мовленнєва компетентність є поняттям комплексним. Спираючись на мовну компетентність, вона охоплює систему мовленнєвих умінь (основних елементів культури слухання і мовлення), формування яких має здійснюватися в 1 – 4 класах відповідно до вимог навчальної програми [1].

Досліджуючи питання підготовки студентів до формування мовної особистості учнів початкових класів, ми брали до уваги технологічний підхід в освіті, а також визначені у педагогіці професійній особливості мовленнєвої діяльності вчителя:

а) учитель спеціально організовує цю діяльність, керує нею залежно від умов педагогічного спілкування;

б) кінцевим результатом такої діяльності є досягнення гуманістично спрямованої мети, пов'язаної з вихованням учнів;

в) добір мовних і мовленнєвих засобів здійснюється залежно від потреб, завдань взаємодії вчителя з учнями;

г) мовлення вчителя є предметом його педагогічного аналізу й самоаналізу, постійного самовдосконалення [2].

Учителеві важливо переконатися передусім у тому, що учень усвідомив подане правило чи формулювання і домагатися того, щоб він на основі здобутих знань навчився розв'язувати особистісно значущі практичні мовленнєві завдання, які виникають перед ним у процесі не тільки навчальної діяльності, а й у різних ситуаціях повсякденного життя і спілкування в школі і поза школою. Виявлені мовні і мовленнєві вміння можуть розглядатися як предметно мовна компетентність у дії, як уміння ефективно здійснювати комунікацію, яка в сучасному суспільстві набуває всеохоплювального характеру. Важливо, щоб майбутні вчителі початкових класів, користуючись програмними вимогами, уміли добирати відповідні завдання для учнів з метою формування в них предметної компетенції з розділу, який опрацьовується.

Для ефективної педагогічної діяльності важливі такі креативні якості особистості:

– мотиваційно-креативні (мотиви, зацікавленість, потреба в самореалізації, творча позиція);

– емоційно-креативні (емпатія, багатий емоційний досвід);

– інтелектуально-креативні (дивергентне (різнопланове) мислення, прогнозування, інтуїція, здатність до перетворень, уява й фантазія);

– екзистенційно-креативні (позитивна «Я-компетенція», нонконформізм (неприспособованість); індивідуальний стиль діяльності).

Комбінація цих якостей визначає особливість індивідуально-творчої манери вчителя і є основою загального типу творчого фахівця. Формування професійної мовнокомунікативної компетенції передбачає:

– глибокі професійні знання і оволодіння понятійно-категоріальним апаратом певної професійної сфери та відповідною системою термінів;

– досконале володіння сучасною українською літературною мовою;

– вміле професійне використання мовних стилів і жанрів відповідно до місця, часу, обставин, статусно-рольових характеристик партнера (партнерів);

– знання етикетних мовних формул і вміння ними користуватися у професійному спілкуванні;

– уміння працювати з різними типами текстів;

– вміння знаходити, вибирати, сприймати, аналізувати та використовувати інформацію профільного спрямування;

– володіння інтерактивним спілкуванням, характерною ознакою якого є необхідність миттєвої відповідної реакції на повідомлення чи інформацію, що знаходиться в контексті попередніх повідомлень; – володіння основами риторичних знань і вмінь;

– уміння оцінювати комунікативну ситуацію швидко і на високому професійному рівні приймати рішення та планувати комунікативні дії [3].

Отже, професійна мовнокомунікативна компетенція особистості є показником сформованості системи професійних знань, комунікативних умінь і навичок, ціннісних орієнтацій, загальної гуманітарної культури, інтегральних показників культури мовлення, необхідних для якісної професійної діяльності. У наш час затребуваність фахівця на ринку праці, його конкурентоспроможність у значній мірі залежать від вільного володіння рідною мовою, вміння ефективно спілкуватися, від знань, прийомів мовленнєвого впливу та переконання.

Список використаних джерел

1. Типові освітні програми для закл. Загальної середньої освіти: учнів 1–2 клас. К.: ТД «Освіта-Центр+», 2018. 240 с.

2. Дорохин Ю. С. Формирование технологической компетентности будущих учителей при изучении дисциплин профильной подготовки: дис. ... канд. пед. наук. Тула, 2010. 193с.

3. Симоненко Т. В. Формування професійної мовнокомунікативної компетенції студентів філологічних факультетів: дис... д-ра пед. наук: 13.00.02 / Національний педагогічний ун-т ім. М. П. Драгоманова. К., 2007. 590 с.